

Вихърът на картела

Връзки на привличане между картела и лаканианската психоанализа

(експозе на Франк Ролие, делегат за картелите в НЛШ, пред Лондонското общество на Новата лаканианска школа)

За начало ще направя кратък исторически преглед на картела, на неговия британски произход, независимо че вие сигурно знаете това от превода на Veronique Voruz и Philip Dravers на текста на Лакан „Английската психиатрия и войната“. Мисля, че този произход хвърля светлина върху днешната функция на картела. Неговото изобретяване наистина е свързано с историята на психоанализата и усилията, да не кажем битката, на Лакан да изведе психоанализата от въображаемия свят и да я свърже с реалното.

Защо Лакан предлага това средство?

Идеята за такава малка група, посветена на психоанализата, идва от терапевтичните групи на Bion/Бион и Rickman, психиатри и аналитици, групи, организирани по един нов и оригинален начин в британската армия през Втората световна война. Лакан прочита публикуваната от тях статия в медицинското списание “Lancet” през 1943, в средата на войната, и веднага след края ѝ отива в Англия, където се среща с тях.

В текста си Лакан пише за този експеримент, който представя картелите, той го нарича „методологично нововъведение“. Малките групи на Бион от войници, които са били хоспитализирани в отделението за рехабилитация на една военна психиатрична болница, са били средство за **възвръщане на желанието**, евентуално и на желанието за битка, на тези мъже, които са били маргинализирани, ако не и отхвърлени. Тези групи са действали **срещу сегрегацията** чрез нарушаване на вертикалната йерархия и даване на думата на всеки един, което е нещо съвсем ново за една военна институция!

Идеята на Бион е била да включи тези войници в групи под ръководството на военен лекар (Бион), който не ги принуждавал да имат едно общо занятие, което те биха направили единствено без желание, а който канел всеки от тях да предложи занимание, различно от това на останалите - например дърводелство, разчитане на карти, поправка на коли... Сигнало се дотам, че се организирали часове по танци, появили се вероятно като шега или предизвикателство, но Бион се съгласил, стига тези

часове да са предназначени за тези, които въобще нямали никакви умения в танците (и обучението е било извършвано от персонал на Спомагателния териториален корпус/ATS – подразделението за жени в британската армия по време на Втората световна война).

Така тези мъже са могли да се обединят около обща задача и да формират група от минимум 3 и максимум 10 човека. Означаващи – господар, включени по този начин, били уважение и отговорност: от всеки член на малката група се е очаквало да бъде отговорен към избраната от него задача. Самокритиката била окуражавана по време на кратките ежедневни групови срещи. Бийон описал този експеримент като групова терапия, която посредством речта, може да накара невротика да разпознае симптомите си, да се обърне с лице към трудностите, които среща по време на изпълнение на задачата си и да даде „нови предложения“ как да ги преодолее.

Така невротикът би имал „ясен знак за действителното си желание и цели, противопоставени на целите, които самият той самият обявява или психиатърът му е натрапил“. И наистина Лакан обръща най-голямо внимание на факта, че групите на Бийон имат за цел изобявяването от властта на въображаемото.

На нивото на клиниката, по това време (през 50-те) Лакан отхвърля тази аналитична практика, която е доминирана от въображаемото за сметка на символичното и реалното. На нивото на аналитичната група той отхвърля работещите групи да са в ръцете на определен брой упълномощени човека, на няколко водещи, които пораждаат съперничества, защото те са тези, които определят предлагането на кандидати вътре в групата, като в това всъщност се опират на въображаеми критерии, вместо на аналитичните.

Лакан отговаря на кризата в аналитичната институция с едно действие: след разрива през 1953 и това, което той нарича „отлъчване“ от страна на IPA (Международната психоаналитична асоциация), той създава една Школа през 1964 (с препратка към Академията на Платон и Аристотел) и със същото това действие той установява картела като основен орган на Школата. Картелът е изобретен в едно и също време с Школата.

Няколко години по-късно той добавя Паса/Pass като друг основен орган. Двата, имащи за цел въвеждането и поддържането на едно пробуждане, известна близост до

реалното и вие си спомняте, че говорейки за войната и групите на Бион, той противопоставя „безстрашието“ на британците, основано на „една неилюзорна, правдива връзка с реалното“, на „въображаемите убежища“ на френската общност. Няма да поема риска да обсъждам дали това изказване остава днес политически уместно. Няма да отворя кутията на Пандора и ще оставя този въпрос за дискусиата след нашия семинар.

Нека да разгледаме тези различни въпроси: възвръщане на желанието, действие срещу сегрегацията чрез една малка група, основана на уважение и отговорност и освобождаване от властта на въображаемото. Не са ли те особено актуални днес, във време, когато често всеки е изолиран в собствената си самота, в собственото си наслаждение да работи сам, в миража на един безкраен достъп до знание(то)?

Работата в един картел също дава възможността да се наруши мълчанието, да се вземе думата, да се срещнат нови хора, споделяйки интереса си към психоанализата. Това е модел на социална връзка, опитващ се да води хората към работа заедно с възможно най-малък въображаем ефект.

Сега, нека разгледаме някои специфични точки, върху които Peggy Parada и Philip Dravers поискаха да се фокусирам: картелът срещу групата за четене, функцията на така наречения плюс-един и ползата или смисълът на знанието, излизащо от картела.

1. Първи въпрос: каква е разликата между картел и група за четене?

Алфа – Картелът не е голяма група, той няма неограничен брой членове, обратно на класическите групи. Лакан предлага трима души като минимум, петима максимум, четирима като „точната мярка“. Защо това е така?

Групата започва, когато хората са повече от двама - двойка, която неизбежно активира въображаемото измерение; с повече от пет члена групата става голяма, тълпа, която неизбежно разчита на един лидер и в повечето време води към формиране на антагонистични под-групи. За Лакан типичната голяма група е религиозната, където числеността на паството никога не е ограничена.

Бета – 4+1 членове избират тема на картела, която ще бъде предмет на изследване, тогава всеки член, включително плюс-единият, избира своя собствен въпрос, свързан с

темата на картела. По този начин всеки член влиза в картела с една позиция, която ще обсъжда, стимулиран от другите участници.

Лакан подчертава факта, че в един картел няма анонимност, всеки член носи своето име. Това може да бъде свързано с думите на Лакан по отношение на „колективното“, за което той казва, че „е нищо повече от субект на индивидуалното“. Това е основната разлика, с която и да е обучителна група, работеща по една обща тема, чиито членове търсят знание, изказано от някой, предполагаемо знаещ. В един картел всеки член носи своето собствено парченце знание.

Но вие можете да възразите, че дори в една обучителна група, всеки член може да има специфичен въпрос или област на интерес. Така е, но това, което картелът въвежда, е един процес на писане: в самото начало на един картел всеки член избира и записва своята тема на работа и я регистрира в интернет-страницата на Школата (това обикновено е работа на плюс-единия). Процесите на писане и регистрация не са без ефект. От една страна, записването на темата за работа прави началната точка ясна и фиксирана така, че когато картелът се разпусне, всеки член ще има идея за направения напредък и за новите възникващи въпроси. Но още повече, процесът на регистрация, който включва Школата като Другия, осъществява един вид обвързаност, която насърчава работата на картела.

Гама – Един картел предполага различни ограничения по отношение на броя участници, но също и по отношение на времето и пространството, един картел не може да продължава повече от една или две години. Тогава трябва да се случи прегрупиране, тази **циркулярна организация** е така замислена, че да предпазва от състоянието на инерция, което Лакан нарича „ефект на залепване“, така наречените въображаеми ефекти, които често водят до обикаляне в кръг или формиране на установен кръг от учени. Лакан нарича тази „циркулярна организация“ - „вихър/вихрушка“ (un tourbillon). Ще се върна към това по-късно.

Още повече, един картел не предоставя незабавно и универсално знание. Той взема предвид измерението на не-цяло (което в учението на Лакан специфично се изтъква по отношение на женското наслаждение, което не е изцяло от страната на фалоса) и измерението на невъзможното. В един картел не е възможно всичко: знанието трябва

да се задълбочава, но това, което вземаш остава разпокъсано, можеш да вземеш само парченца знание.

Това е в противоречие с изказването на Фройд по отношение на тълпата. Той наистина е написал, че за някой, принадлежащ към една тълпа, „идеята за невъзможното не съществува“.

Един картел вероятно няма да успее да изчерпи своята тема на работа; в известен смисъл няма да успее да постигне целта си, защото в природата на искането/заявката е да бъде винаги незадоволено. Но да се има предвид измерението на невъзможното, прави определено нещо възможно да се случи; може да доведе до среща с парченцето знание в реалното, което може да се появи специфично, когато е достигната една точка на задънена улица.

Делта – Картелът като най-добър инструмент да се изучава психоанализа.

В моя опит, освен лечението и супервизията, картелът винаги е бил най-добрият инструмент за изучаване на психоанализа, именно защото той не функционира чрез дискурса на господаря или на университета – независимо, че курсовете, лекциите са също ценни, но все пак картелът произвежда едно много специфично завързване със собствените въпроси на субекта.

Картелът разклаща старите навици, защото той функционира противоположно на дискурса на университета, който винаги поставя едно предварително установено знание на командния и контролен пост. Тогава субектите нямат друг избор освен да се оставят, да се поддадат на един дискурс, форматиран в съответствие с университетските изисквания. Той трябва да удовлетвори господаря, да пасне на стандартите, иначе няма да бъде валидизиран или няма да удовлетвори лидера.

Освен това, картелът предлага достъп до знание, което е напълно различно от идващото през интернет, което няма ограничения и се опира на една самотна практика.

Епсилон: Картелът не се подчинява на една стандартна употреба. Неговата структура е рамка, която позволява работата да бъде пусната в действие, тогава картелът живее

свой собствен живот, той е изграден от неочаквани събития, преминава през бурни моменти, въведени от речта, която може да носи изненади.

В днешно време един картел не се сформира задължително за четене на семинар или курс, независимо че най-често се използва за това. Един картел е леко превозно средство, способно да се пригоди към ритъма на нашето време и нашия стил на живот. Той може да следва различни посоки и да има различни цели.

Той може да има политическо измерение и да служи за разпространение на психоанализата. Например, когато използваме това средство за подготовка на събитие като конгрес на НЛШ, в момента има десет картела, посветени на тази тема (два от тях във Великобритания, един върху „Тълкуване на сънищата“ с Owen Hewitson като плюс-един и втори – върху „Тълкуването между несъзнаваното и говорещото-същество“ с Roger Litten като плюс-един, като този картел всъщност е международен).

Понякога един картел може да бъде сформирани набързо: например, миналата година имаме това, което наричаме картел-светкавица/проблясък, след терористичната атака в Ница: в резултат, бяха организирани два картела, събрали колеги, посрещащи хора в спешните центрове към градските болници. Някои членове участваха с изказвания в кръгла маса по време на публична среща, с предварително определена тема за „войната днес“; те говориха за това как да се предостави грижа на тези хора през психоаналитичната ориентация (отчитайки, че поведенческите терапевти бяха изключително активни с голямо пласиране в социалните мрежи, даване на съвети като: дишайте леко, разсейвайте се бързо и т.н. и купете нашата програма в интернет).

Друг пример: имаме също картел-светкавица/проблясък върху „Говорещото тяло“, за да подготвим миналогодишния конгрес на САП (Световната асоциация по психоанализа) в Рио. Срещнахме се три пъти и трима от петте членове представиха работата си по време на публична среща, организирана от нашата местна група, представляваща Школата.

Така че, известна гъвкавост не е забранена по отношение на времевата рамка, както и по отношение на броя на членовете, въпреки че следвахме първото указание на Лакан, когато е учредил, че един картел трябва да има от три до пет членове, плюс един.

Един картел може също да бъде сформиран, за да организира конференция или дебат върху книга или филм или специфична тема (като аутизъм, например), понякога на автентично място като кафе-бар, библиотека, книжарница, кинозалон или театрална зала. Тогава картелът е едно средство, използвано да се говори за психоанализата, да се събират хора, които да говорят за нея и да се създават връзки с нова публика като студенти, учени, учители и т.н.

Споменавам също клиничните картели като тези, които имаме в институциите, посветени на приложната психоанализа (като Психоаналитичен център за консултации и лечения/CPCT). Наскоро чух за един гръцки картел, който се занимава с въпроса за изгнанието и клиничната практика с бежанци.

2. Функцията на така наречения плюс-един.

Структурата на картела е създадена, за да се избегне възможността хората да станат отегчени, да бъдат единствено очаровани или смачкани от знанието на някой, което често се случва в групите с лидер, където също има хора, които винаги вземат думата и други, които никога не дръзват да го направят. Както всеки знае, тези групи са предпочитано място за съперничества, конфликти и задръжки.

Освен това, четиримата, търсеци да сформират картел, избират друг член, наречен плюс-един, който, както казва Лакан, „може да е всеки“, но той или тя „трябва да е някой“, защото е човекът, „отговорен за това в подбора, обсъждането и резултата да бъде зачетена работата на всеки“ (Учредителен акт на Парижката Фройдистка школа/Founding Act of the Ecole Freudienne de Paris). Той има функция на образуване на възел между членовете, което дава съществуване на картела и след известно време (една или две години, понякога по-малко) този плюс-един ще развърже, разпусне картела. Чрез функцията на завързване и развързване на плюс-единия, този способ антиципира, предугажда боромеевия възел.

Плюс-единият също трябва да заеме една деликатна позиция: той не е нито господар, нито предполагаемо знаещ субект (аналитик), нито учен с установено знание. Той трябва да е един малък лидер, всъщност минус-един, както Жак-Ален Милер го нарича, защото той трябва да присъства като разделен субект.

Обратно на една голяма група, която както Фройд е показал, задължително разчита на идентификацията с лидера – „една първична тълпа е сбор от хора, които са заместили идеала на аз-а с един и същ обект“ – идентификациите в картела са по-скоро хоризонтални, на един член с друг, а не с идеализиран лидер.

Този плюс-един трябва да въплъщава една позиция на не-знание, а това очевидно е доста трудно за постигане. Жак-Ален Милер прави връзка между тази позиция и дискурса на хистерията, който поставя разделението на субекта на командния пост. Той казва също, че плюс-единият трябва да е агент, който провокира, който „идва с въпросителните“, който задвижва отново работата на всеки от членовете на картела, заемащи позицията на господар. От друга страна участниците трябва да бъдат в позиция на господари. Плюс-единият прави да изпъкне „уникалната черта“ на всеки член така, че те да изработят знание от специфичния си опит или академично образование, от своите „отличителни знаци“, казва Милер, например от опит в работата с аутистични деца или от образование по философия, или от това да си лекар и т.н. Всъщност това е бил принципът на военните малки групи на Бион.

Според Ерик Лоран функцията на плюс-един може да бъде считана като тълкувателна, но по специфичен начин. Наистина, плюс-единият не присъства, за да тълкува какво казват хората на срещите на картела. Но Милер отбелязва, че той трябва „да въвежда субективния ефект в картела“, което е различно от насочването към разделението на субекта.

Лоран припомня една пункт, който Лакан изтъква в Семинар II: Темистокъл е дал верния отговор на едно събитие, когато е решил да влезе в битка с персите при Саламин. Заповедта, която е дал, да изкара флота от пристанището на Пирея, е било точното тълкуване. „Да направи точното тълкуване в точния момент, това е, което анализикът трябва да прави“, предлага Лакан. По същия начин от плюс-единия се очаква да даде точния отговор в точния момент. Какво означава това? Лакан хвърля светлина върху този пункт, когато свързва функцията на плюс-един с измерението на дупката с препратка към боромеевия възел. Всъщност плюс-единият трябва да осигури това, че всеки член да се изправи с лице към „дупката в знанието“, позволявайки образуването на **един вихър**.

Лакан нарича циркулярната организация на картела вихър – un tourbillon – и отбелязва (в същия разговор, посветен на картелите, през 1975), че „желанието е свързано с идеята за дупка, където много неща са на път да се завихрят“.

Какво е вихър или вихрушка? Според Уикипедия това е въртящ се поток въздух или течност, ориентиран вертикално и причинен от срещуположни течения. По този начин вихърът или вихрушката включват една ос и една ориентация, стимулиращи въртеливото движение. В картела именно дупката в знанието е това, което създава вакуум и така възниква желанието. Лакан казва, че „именно около нещо, което прави една дупка, се разполага несъзнаваното“. Следователно и темата на нашия конгрес: „Около несъзнаваното“/“About the Unconscious” („autour” на френски може да бъде преведено и като „around”), една тема, която както Лилиа Мажуб написа в аргумента за конгреса, подчертава дупката, около която се появяват образуванията на несъзнаваното.

В споменатата преди малко конференция за картелите Лакан ни припомня, че несъзнаваното е „засмукано“ от тази дупка, която Фройд нарекъл първично изтласкване, *Urverdrängung*. По този начин функцията на плюс-един може да бъде разбрана като тази, която позволява мобилизацията на желанието на всеки член.

3. Peggy Rapada ме помоли да обърна внимание на въпроса „каква е функцията на продукта от картела, дотолкова доколкото той се влива обратно в живота на Школата“

Нека започнем с произведеното, с парченцето знание, което за всеки един участник, може да произлезе от срещите на картела. Лакан изтъква, че работа на картела „може да е само един продукт, продукт на писане, който да бъде изложен, показвайки себе си“. Моят прочит на това указание, дадено ни от Лакан е, че на първо място извършената работа не е насочена към изработване на колективен продукт, а подтиква всеки член към собствена разработка. На второ място, тази разработка, това писане, трябва да бъде осъществено вътре в картела; тогава плюс-единият вероятно може да предложи и окуражи този негов член да изложи продукта пред по-широка публика или да го публикува в един от нашите Бюлетени или списания. Но по мое мнение, това не трябва да е изискване; това, което трябва да вземе връх не са свръх-азовите заповеди

да се изработи нещо, а желанието, което предполага да се има предвид, че всеки напредва със собствения си ритъм.

Съгласен съм с Peggy Parada, когато тя прави връзка между изработеното в картела и живота на Школата, което ме води към последната точка:

4. Картелът е част от Школата и между картела и лаканианската психоанализа има връзки на привличане:

Картелът е метод на учене, който се родее с психоанализата, независимо че не е място да анализираш себе си или колегите си.

От какво са направени тези връзки на привличане? Картелът постига едно завързване между речта и тялото; той въвежда едно напрежение между тях, което е в същината както на една анализа, така и на един картел. В действителност участниците трябва да направят усилието да придвижат телата си до мястото, където картелът ще се събере (дори това да е екранът на компютъра), където те ще имат възможността да вземат думата.

Освен това работата на картела изисква време, необходимото време за всеки един да изработи своя въпрос – независимо, че това е за ограниченото време на повтарящи се срещи – и време, през което всеки член учи другите през собственото си специфично знание.

По този начин това е един опит, който като такъв, се стреми да генерира едно ново парченце знание и да стигне до някакво прозрение, ако не и пробуждане.

Картелът е място, където желанието за знание може да доведе до изработване на нещо живо, понякога до изненада, която ако участникът в картела е в анализа, може би ще го отведе до откритие (*une trouvaille*).

Лакан установява една директна връзка между картела, лечението и практиката, когато казва: „Картелът продължава, с един ефект впоследствие/*après-coup* effect (ефект на ретроспекция), първо работата в анализа и след това работата в практиката“. С други думи, това, което е заложено, е артикулацията между четенето на Фройд и Лакан и четенето на вашия симптом. Но картелът също е свързан с Школата: регистрирането на

картела с вашето име и вашата тема на работа осъществява директна връзка с Школата.

По мое мнение картелът може да бъде разглеждан като една парола, защото според Лакан парола е „не това, чрез което членовете на групата разпознават себе си, а това, което позволява конституирането на групата“. Наистина картелът е едно оригинално средство за сформирание на група, което също така отваря вратата за преноса към Школата за полза на психоаналитичното знание.

Картелите са Школата и навсякъде, където работят картели, Школата е жива. Бъдейки „основен орган“ на Школата, както го въвежда Лакан, картелът е жизнено важен за самото съществуване на Школата.

Освен това Лакан изобретява Пас/Pass, който е другият жизненоважен орган на Школата заедно със свидетелствата на „аналитиците на Школата“ (АЕ) и можем да добавим супервизията като трета опора.

Ако разгледаме **Школата като една дупка** – и не като едно цяло – една дупка в знанието, Школата очаква, че тези парчетата знание, които могат да се изградят и донесат от членовете на картела, ще направят ръб, ще направят граница на тази дупка. Всяка специфична тема на работа вътре в картела пробива дупка в знанието и от нея може да се появи желанието.

В сърцевината на картела, на лечението и на субекта съществува една дупка, както и в лечението и в основата на субекта, който е разделен. Все пак картелът не е дупка, той е място да се изработи нещо от една дупка, разчитайки на възможността, дадена на всеки член, да се изправи с лице пред дупката в знанието.

Картелът е дихание, но не без лечението.

превод от английски език: Биляна Мечкунова

редакция: Десислава Иванова